

Rytíři a zrcadlo

Jsem zlý člověk, pokud nejsem dobrovolník? Svět zachvátila pandemie a sleduji řady lidí, jak se mobilizují na pomoc. Dobrovolníci chodí sousedům na nákup a šíjí ochranné roušky. Dennodenně obdivujeme inovativní způsoby, jimiž naši spoluobčané bojují s novým virem a celkovým stavem naší země. Prý se ukáže, kdo doopravdy jsme. Krizové situace nastavují zrcadlo, ve kterém nahlížíme na náš opravdový charakter. Svoboda dělat si, co chceme, je v karanténě osekána na minimum a pozornost se upírá na vztah k zodpovědnosti. Z dobrovolnictví se nejde vymluvit. Vždy jsme mohli říct, že nemáme čas, energii nebo možnost pomoci. Tajemní pánové Někdo Jiný a Později měli plné ruce práce. Nyní se ale vypařil mrak detailů, který rozmazával náš postoj k světu. Konfrontace se zodpovědností je nevyhnutelná. Všichni totiž můžeme nemoc přenášet, a tak se stává společným problémem nás všech. Nejde ji ignorovat, protože tak se můžeme stát součástí problému samotného. Vše se zdá prosté a my jsme sváděni binárně kategorizovat mezi dobrem a zlem, pomocí a přítěží, zodpovědností a nezodpovědností. Tato vnější jednoduchost ale poukazuje na zašmodrchané vnitřní motivace. Bojím se do svého nitra nahlédnout a ztratit iluze o svém vztahu k zodpovědnosti. Zdá se, že si jde vybrat pouze mezi trčením doma, nebo dobrovolnictvím. Existuje pro „trčení doma“ ospravedlnění?

Vždy ke mně promlouval příběh o statečných Blanických rytířích. Přijedou na pomoc, když je českému národu nejhůře, a zlo zaženou. Halapartnou a katapultem sice virus neporazíme, ale můžeme se poučit ze symboliky bezbřehého obětování se pro ostatní, kterou oni představují. Ve chvíli, kdy chceme vše vzdát, přijde nová naděje. Začínám ale o jejich příkladu mít pochyby. Proč čekají, až nám bude nejhůře? Tolik by jim neuškodilo podat pomocnou ruku o trochu dříve. A vůbec, co dělají, když nebojují? Spí? To až prapodivně zavání leností a určitě by bylo správnější, kdyby třeba mezitím šili roušky. Ať je to představa sebeabsurdnější, je založená na základním lidském pocitu, že by šlo udělat více. Otázkou tedy je, kdy jsme udělali dost. Touha pomoci totiž nezná meze a jde hnát do extrémů. Tomuto problému se nevyhnou ani největší hrdinové. Třeba závěrečná scéna z filmu Schindlerův seznam. Oskaru Schindlerovi děkuje jedenáct set židů, které vykoupil ze spárů smrti v koncentračním táboře. Jeho však hryže svědomí. Ví, že kdyby například prodal i svůj prsten, auto nebo oblek, mohl zachránit o desítky životů více. Dostává se do bezvýchodné spirály nekonečných výčitek. Kdo má stanovit magický předěl, že už jsme pomohli dost?

Je těžké mít v době pandemie nadhled. Naopak je lehké propadnout až dogmatickému humanismu. Sociální sítě jsou zaplavené příspěvky o tom, jak kdo pomohl a jaká nová organizace byla založena. Vnímáme hodnotu lidí okolo nás rozsahem jejich pomoci a mírou jejich oběti. Je bezesporu bohužel být dobrovolník ve jménu zodpovědnosti, otázkou ale zůstává, zda by to měla být povinnost. Pokud ano, tak odsuzujeme milióny lidí spolu s národními mýty jako je ten o rytířích. Tak jednoduché to být nemůže. Věřím totiž, že v samém jádru každého z nás je motorek, ženoucí nás pomáhat. Člověk je zvíře společenské, a to z velké části díky přítomnosti jakéhosi morálního minima. Vždyť nikdo si nevybírám být zlý. Každý uvěřitelný filmový záporák dokáže ospravedlnit své akce. Samotné slovo „odpovědnost“ vychází ze schopnosti odpovědět na otázky ohledně našich činů. Jen málo lidí dokáže bez výčitek svědomí žít s vědomím, že se chovali či chovají bez dalšího vysvětlení zle; zkrátka nezodpovědně. Jestli v nás takový motorek hnízí, proč Blaničtí rytíři pomáhají jenom národu

českému? Slováci a Němci mají také své problémy, ale to naše zachránce nezajímá. Základní princip humanismu je tím popřen. Na pomoc mají snad nárok všichni lidé. Stejně se lze ptát, proč není dobrovolník každý a pořád. Na světě byly obrovské problémy před pandemií a bude jich mnoho i po jejím konci. Každý z nás si přirozeně vymezuje horizont pomoci a motorek bývá něčím přetlačen.

Konečně můžeme pochopit prosbu letušek před startem letadla. V nouzových situacích si máme dýchací masku nasadit sami, než pomůžeme vlastnímu dítěti. Je to opravdu výzva k sobeckosti? Toto doporučení spíše vyzývá k méně přitažlivému typu zodpovědnosti. Vychází z přesvědčení, že člověk schopný postarat se sám o sebe, pak může pomáhat i svému okolí. Klíčovým slovem je udržitelnost. Naši občanskou společnost stavíme na každodenní zodpovědnosti nás všech, a ne na skutcích pár hrdinů. Vše funguje, protože každý den chodíme do prací a škol. Až na pozadí tohoto systému může vyniknout revoluční reformátor. Pyramidy se budují odzdoła. Struktura společnosti je tvořena z komunit a ty zase z jednotlivců. Každý jednatel je důležitým uzlem v síti jeho bezprostředního okolí. Sebezáchovou ulehčujeme břímě všech ostatních, a tím jim máme největší potenciál sami pomoci. Šance, že vylepším své okolí, zásadně převyšuje pravděpodobnost, že změním celou společnost. Pandemie je v rámci lokální zodpovědnosti testem, ale i příležitostí. Rodiny konečně zasedají u společných jídel a vytahují zaprášené deskové hry. Pandemie skýtá unikátní možnost vyřešit naše vlastní problémy, o kterých víme, ale doteď jsme se jim vyhýbali. Dobře fungující rodina je investice do budoucna. I já tak konečně trávím čas se svými mladšími sourozenci. Třeba je to naposledy, co se budou moci od staršího bráchy něco přiučit, než se z domova odstěhuje. Mohu přečíst zapomenuté knihy, zdokonalit svou francouzštinu a učit se k maturitě a přijímacím zkouškám na univerzitu. Možná, že příprava na budoucnost po konci pandemie je stejně důležitá jako pomáhat hned teď. Zodpovědnost za sebe, za rodinu a za své nejbližší okolí ale veřejné oko nevidí. Proto se mnozí vnímají zle a mají pocit nedocení.

Zodpovědnost se tak jeví jako rozporuplný koncept. Jsme napnuti na skřipec. Na jedné straně tahá nutkání rozdat se pro ostatní po vzoru Schindlera, být součástí něčeho velkého. Na druhé je nutnost sebezáchovy dle doporučení letušek. Většina z nás se nachází někde v jejich průsečíku. Mé zmatení pramení ze stavu bytí uprostřed. Nemůžu se plně oddat ani jednomu pnutí, a tak se cítím nedostatečný z obou pohledů. Pro mysl je jednodušší zasvětit své síly pouze jednomu extrému. Najít si tu správnou rovnováhu mi nakonec pomohl příběh nedávno zesnulé Věry Čáslavské. Byla zásadním symbolem rezistence proti okupaci. S překvapením jsem zaslechl, že se během Sovětské invaze v roce 1968 aktivně neangažovala v hnutí odporu. Místo účasti na protestech odjela na chatu, kde zasvětila všechn čas sportovnímu tréninku. Tyto dva obrazy mi nešly do hlavy: symbol odporu a schovávání se. Ať už to tehdy bylo jakkoliv, i tuto verzi událostí dnes začínám chápat a vidím v celém příběhu velkou inspiraci. V době největšího zmatku je potřeba chytit se stébla jistoty a dělat to, co umíme nejlépe. Ševče, drž se svého kopyta. Švec je jediný, kdo ve vesnici spravuje boty a nabývá tak unikátní odpovědnosti. I paní Čáslavská mohla roznášet letáky jako ostatní, ale sportovat jako ona neuměl nikdo. Svůj následný úspěch pak použila jako odrazový můstek pro slavné politické gesto. Stejně tak i nejobyčejnější úkol může nabrat rozměr obecné pomoci, pokud se mu věnujeme naplno. Nikdo nám neporadí, co máme dělat. Neexistuje recept na správný život. Jenom my sami vidíme do svého nitra, známe své možnosti i možnosti své komunity. Maximalizace svobody a upřímnosti umožňuje každému být hrdinou dle jeho vlastních standardů.

Avšak pořád se bojím. Co když je tohle vše jen racionalizace lenosti? Za svobodu se dá neochota pomoci dobře skrýt. Se záplavou příspěvků o dobrodějích přichází i vlna fotek dokumentujících prokrastinaci, nudu a mrhání časem. Odpověď neznám, ale určitě jí není jednorozměrný důraz na jediný viditelný typ pomoci ve formě dobrovolnictví. Ten někomu vyhovuje a někomu ne. Cíl je najít převod, na který náš vnitřní motorek funguje nejlépe. Svět, ve kterém by se ve vnitřní dobro nevěřilo, mi přijde žalostně pesimistický.

Když se tedy vrátím k Blanickým rytířům, bylo by absurdní myslet si, že jednají z povinnosti. Není, kdo by jim rozkázal bojovat. Jsou to pouze oni, kdo posuzuje, jestli je národu doopravdy nejhůře. Nechodí do boje, protože musí, ale protože argumenty pro zodpovědnost v jejich čirých myslích zákonitě vyhrávají. Pomáhají, když přijde jejich hodina a je jich nejvíce potřeba. Pro mnohé je dnešek moment, na který se celý život připravovali, zbytek na svou chvíli čeká. Chrabrost rytířské pomoci spočívá právě v tom, že je dobrovolná. Avšak nemysleme si, že jsou rytíři pouze externí pomoc, na nás nezávislá a od nás oddělená. Možná, že hora Blaník jsme my a rytíři sídlí v každém z nás. Představuji si je jako ztělesnění chrabrého chování, které se můžeme rozhodnout pěstovat, nebo nechat dřímat. Důležitá je ale volba. Člověk nemá jasně daný osud, zato disponuje svobodou ho odhalovat. Jako jednotlivec se můžu rozhodnout své rytíře z hory vypustit. Ke svým rytířům ale můžu promlouvat pouze já sám.

Viktor Říha

Gymnázium Open Gate

narozen 4.10.2001